

พระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสที่เกี่ยวข้องกับ “การครองงาน”

พระบรมราโชวาท ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรและอนุปริญญาบัตรของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 13 - 14 กรกฎาคม 2515

/ 13 ก.ค. 15 “... บัณฑิตทั้งปวงต่างมีความหวังและความปรารถนาที่จะได้รับโอกาสให้เข้าร่วมงานของบ้านเมืองในสาขาใดสาขาหนึ่ง ตามที่ได้อุตสาหะเล่าเรียนมา ในยามที่ประเทศชาติของเรากำลังพัฒนาในกิจการทุกด้านเช่นนี้ โอกาสย่อมมีสำหรับท่านเสมอ จึงไม่เป็นปัญหาอย่างใด ในข้อที่จะไม่ได้ใช้ความรู้ความสามารถให้เป็นประโยชน์ ข้อที่จะเกิดเป็นปัญหาขึ้นได้นั้นอยู่ที่ว่า เมื่อได้เข้าปฏิบัติงานแล้ว ท่านอาจมีความรู้สึกว่าจะไม่สามารถจะใช้วิชาความรู้ได้เต็มที่ แล้วเกิดรู้สึกท้อถอย เข้าใจผิดแตกแยกกับผู้อื่น ซึ่งที่สุดจะกลายเป็นอุปสรรคขัดขวางมิให้การพัฒนาประเทศดำเนินไปโดยราบรื่นได้ แต่ละคนจึงควรจะได้เตรียมตัวป้องกันและแก้ไขปัญหานี้ไว้ เบื้องต้นจะต้องทำความเข้าใจให้กระจ่างว่า การงานที่เข้าไปทำนั้น เป็นงานที่มีโครงการดำเนินต่อเนื่องกันมาแล้ว ตัวท่านเป็นผู้ที่จะเข้าไปร่วมเสริมกำลังงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น จำเป็นจะต้องศึกษางานที่จะทำให้ทราบโดยตลอดก่อน ว่ามีวัตถุประสงค์และโครงการเป็นอย่างไร มีระเบียบวิธีการปฏิบัติวางไว้อย่างไร ด้วยเหตุผลอะไร เมื่อศึกษาพื้นฐานของงานให้เห็นโดยถ่องแท้แล้ว ท่านก็จะทราบได้อย่างถูกต้องแน่นอนว่าควรที่จะเสริมกำลังงาน ณ จุดใด โดยวิธีใด ทำให้สามารถใช้วิชาความรู้ พร้อมทั้งความคิดสติปัญญาได้เต็มภาคภูมิ ...”

/ 14 ก.ค. 15 “... งานทุกอย่าง ยิ่งเป็นงานในระดับชาติ จำเป็นที่จะต้องมีการอันแนบแน่นสำหรับปฏิบัติดำเนินการ และโดยปรกติโครงการต่าง ๆ ที่ตั้งขึ้นนั้น จะต้องอาศัยพื้นฐาน วิธีการ และวิชาการเป็นส่วนประกอบที่สำคัญ พื้นฐานหมายความว่าถึงวัตถุประสงค์ กำลังทุน กำลังบุคคล พร้อมทั้งเครื่องมือเครื่องจักรวัสดุอุปกรณ์ทุกอย่าง วิธีการนั้น ได้แก่การวางรูปงาน กำหนดระยะดำเนินการ เป็นขั้นเป็นตอน ให้เกี่ยวโยงต่อเนื่องกัน รวมถึงระเบียบปฏิบัติทั้งในตัวบุคคลทั้งในธุรการทั้งหมด ส่วนวิชาการ ได้แก่หลักความรู้ที่ถูกต้องแท้จริงในงานนั้น ๆ ซึ่งนำมาปฏิบัติส่งเสริมพื้นฐานและวิธีการให้ได้ผลที่สมบูรณ์แน่นอน เช่นนำมาปฏิบัติเพื่อให้การใช้วัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องจักร และบุคคลมีประสิทธิภาพมากที่สุด หรือนำมาเป็นหลักการในการกำหนดแนวทางขั้นต้นของงานให้เป็นไปโดยถูกต้องเที่ยงตรง หากมีความผิดพลาดเกิดขึ้นก็ ั้เป็นหลักเทียบเคียงตัดสินว่าควรจะเปลี่ยนแปลงไปในแนวทางใด ...”

พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

19 กรกฎาคม 2516

“... การทำงานอย่างให้มีคุณภาพ ให้ได้ผลบริบูรณ์นั้น จะทำอย่างไร เบื้องต้น ต้องทำความเข้าใจให้ถูกต้องในงานที่จะทำเสียก่อน โดยใช้ปัญญาไตร่ตรองให้เห็นเหตุที่แท้ ผลที่แท้ ที่ถูกต้องตรงตามเป้าหมายที่พึงมุ่งหวัง แล้ววางแผนการอันแน่นอนที่จะดำเนินการต่อไป ด้วยหลักวิชา ด้วยความร่วมมือปรองดองกัน และสำคัญที่สุด ต้องมีความเพียรไม่ย่อหย่อน ในอันที่จะกระทำต่อตามไปจนกว่าจะเป็นผล สำเร็จ ขอให้ถือว่าการทำงานที่จะทำนั้นต้องการเวลา เป็นงานที่มีผู้ดำเนินการมาก่อนแล้ว ท่านเป็นผู้ที่จะเข้าไปเสริมกำลัง จึงต้องมีความอดทนที่จะเข้าไปร่วมมือกับผู้อื่น ต้องปรองดองกับเขาให้ได้ แม้เห็นว่ามีจุดหนึ่งจุดใดจะต้องแก้ไขปรับปรุง ก็ต้องค่อยพยายามแก้ไขไปตามที่ ถูกที่ควร อย่าได้ด่วนหักหาญ มิฉะนั้นจะเกิดความรำฉาน จะเกิดความท้อแท้เป็นอุปสรรคให้งานหยุดชะงักลงกลางคัน ...”

พระบรมราโชวาท ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

27 สิงหาคม 2516

“... การทำงานนั้น กล่าวอย่างสั้นและตรงที่สุด คือการปฏิบัติภา ษะหน้าที่ที่มีอยู่ให้ลุล่วง และสำเร็จผลอันพึงประสงค์ มีหลักการสำคัญในทางปฏิบัติว่า เบื้องต้นให้พิจารณาทำความเข้าใจในงาน ด้วยเหตุผล ให้กระจ่างแจ่มแจ้งก่อน เช่นมีวัตถุประสงค์แท้จริงอย่างไร มีแบบแผนวิธีการที่จะทำอย่างไร แล้วมุ่งปฏิบัติไปตามจุดมุ่งหมายนั้นให้เที่ยงตรงเป็นกำลัง ต่อไป หากรู้สึกว่ามีอุปสรรคหรือปัญหาอันใดเข้า ก็ให้พิจารณาว่า เป็นปัญหาจริงหรือไม่ จะต้องแก้ไขปรับปรุงหรือไม่ และเมื่อปรับปรุงแล้วจะช่วยให้งานดีขึ้นได้แน่นอนหรือไม่ เมื่อแน่ว่าจะต้องแก้ไขจริงแล้ว ก็เร่งแก้ไขให้ลุล่วงไปโดยเร็ว เพื่องานจะ ได้ดำเนินต่อไปได้ไม่ติดขัด แต่ถ้าพิจารณาเห็นว่าไม่ใช่ปัญหาแท้จริงแล้ว ก็ไม่จำเป็นต้องแก้ไขปรับปรุง เพราะมีตัวอย่างปรากฏอยู่บ่อย ๆ ว่า การที่มุ่งจะปรับปรุงพัฒนางานอยู่ตลอดเวลา นั้น ทำให้ไม่เป็นอันได้ลงมือปฏิบัติ กลับทำให้งานติดขัดและหยุดชะงัก เสียประโยชน์ที่จะควรจะได้ไปเปล่า ๆ โดยใช้เหตุ ...”

พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

18 - 19 กรกฎาคม 2517

/ 18 ก.ค. 17 “... การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น . ต้องสร้างพื้นฐาน คือ ความพอมีพอกินพอใช้ของประชาชนส่วนใหญ่เป็นเบื้องต้นก่อน โดยใช้วิธีการและใช้อุปกรณ์ที่ประหยัด แต่ถูกต้องตามหลักวิชา เมื่อได้พื้นฐานมั่นคงพร้อมพอควรและปฏิบัติได้แล้ว จึงค่อยสร้าง

ค่อยเสริมความเจริญและฐานะเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นโดยลำดับต่อไป หากมุ่งแต่จะทุ่มเทสร้างความเจริญ ยกเศรษฐกิจขึ้นให้รวดเร็วแต่ประการเดียว โดยไม่ให้แผนปฏิบัติการสัมพันธ์กับสภาวะของประเทศ และของประชาชนโดยสอดคล้องด้วย ก็จะเกิดความไม่สมดุลย์ในเรื่องต่าง ๆ ขึ้น ซึ่งอาจกลายเป็น ความยุ่งยากล้มเหลวได้ในที่สุด ...”

/ 19 ก.ค. 17 “... การช่วยเหลือสนับสนุนประชาชนในการประกอบอาชีพและตั้งตัว ให้มีความพอกินพอใช้ก่อนอื่นเป็นพื้นฐานนั้น เป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งยวด เพราะผู้ที่มีอาชีพและฐานะเพียงพอที่จะพึ่งตนเอง ย่อมสามารถสร้างความเจริญก้าวหน้าระดับที่สูงขึ้น ต่อไปได้โดยแน่นอน ส่วนการถือหลักที่จะส่งเสริมความเจริญ ให้ค่อยเป็นไปตามลำดับ ด้วยความรอบคอบระมัดระวังและป ระหยัด นั้น ก็เพื่อป้องกันความผิดพลาดล้มเหลว และเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จได้แน่นอนบริบูรณ์ เพราะหากไม่กระทำด้วยความระมัดระวัง ย่อมจะหวังผลเต็มเม็ดเต็มหน่วยได้โดยยาก ยกตัวอย่างเช่นการปราบ ศัตรูพืชรูปร่าง ถ้าทุ่มเททำไปโดยไม่มีจังหวะที่ถูกต้อง และโดยมิได้ศึกษาข้อมูลต่าง ๆ ให้กระจ่างชัดอย่างทั่วถึง ก็อาจสิ้นเปลืองแรงงาน ทุนทรัพย์ วัสดุอุปกรณ์ ที่ล้วนมีราคาไป โดยได้รับผลไม่คุ้มค่า ยิ่งกว่านั้น การทำลายศัตรูพืชรูปร่าง ยังอาจทำลายศัตรูของพืชที่มีอยู่บ้างแล้วตามธรรมชาติ และทำอันตรายแก่ชีวิตคน ชีวิตสัตว์เลื้อยอีกด้วย การพัฒนาอย่างถูกต้อง ซึ่งหวังผลอันยั่งยืนไพศาล จึงต้องวางแผนงานเป็นลำดับ ขึ้นอย่างถี่ถ้วนทั่วถึง ให้องค์ประกอบของแผนงานทุกส่วนสัมพันธ์และสมดุลย์กันโดยสอดคล้อง ...”

พระบรมราโชวาท ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

15 - 16 กรกฎาคม 2519

/ 15 ก.ค. 19 “... โครงการพัฒนาต่าง ๆ ตั้งขึ้นเพื่อปรับปรุงดัดแปลงสิ่งที่มีอยู่แล้ว คือ ทรัพยากรตามธรรมชาติให้เกิดผลเป็นประโยชน์แก่ประเทศและประชาชนส่วนรวมให้ได้มากที่สุด ในทางปฏิบัตินั้น นอกจากจะได้ผลส่วนใหญ่ หรือส่วนรวม ตามจุดประสงค์แล้ว บางทีก็อาจทำให้มีการเสียหายในบางส่วนได้บ้าง เพื่อที่จะให้โครงการมีผลเต็มเม็ดเต็มหน่วย จำเป็นต้องพิจารณาจัดตั้ง โดยรอบคอบและละเอียดถี่ถ้วน ให้ทราบว่าจะผลที่เกิดจากโครงการนั้นจะมีขอบเขตต่อเนื่องไปเพียงใด และมีผลดีผลเสียประการใดที่จุดใดบ้าง จักได้สามารถวางแผนงานให้สอดคล้องต้องกันทุกส่วนทุกชั้น เพื่อแก้ไขส่วนที่จะเสียหายให้กลับเป็นดี ให้โครงการได้ประโยชน์มากที่สุด ...”

/ 16 ก.ค. 19 “... การจะทำงานให้มีประสิทธิผลและให้ดำเนินไปได้โดยราบรื่นนั้น จำเป็น อย่างยิ่งจะต้องทำด้วยความรับผิดชอบอย่างสูง ไม่บิดเบือนข้อเท็จจริง ไม่บิดเบือนจุดประสงค์ที่ แท้จริงของงาน สำคัญที่สุด ต้องเข้าใจความหมายของคำว่า “ความรับผิดชอบ” ให้ถูกต้อง ขอให้ เข้าใจว่า “รับผิดชอบ” ไม่ใช่การรับโทษ หรือถูกลงโทษ “รับชอบ” ไม่ใช่รับรางวัล หรือรับคำชมเชย การรู้จัก รับผิดชอบ หรือยอมรับรู้ว่าอะไรผิดพลาดเสียหาย และเสียหายเพราะอะไร เพียงใดนั้น มีประโยชน์ทำให้

บุคคลรู้จักพิจารณาตนเอง ยอมรับความผิดของตนเองโดยใจจริง เป็นทางที่จะช่วยให้แก้ไขความผิดได้ และให้รู้ว่าจะต้องปฏิบัติแก้ไขใหม่ ส่วนการรู้จักรับชอบหรือรู้ว่าอะไรถูก อันได้แก่ถูกตามความมุ่งหมาย ถูกตามหลักวิชา ถูกตามวิธีการนั้น มีประโยชน์ทำให้ทราบแจ้งว่า จะทำให้งานสำเร็จสมบูรณ์ได้อย่างไร จักได้ถือปฏิบัติต่อไป นอกจากนั้น เมื่อเข้าใจความหมายของคำว่า “รับผิดชอบ” ตามนัยดังกล่าวแล้ว ผู้ที่เข้าใจซึ่งในความรับผิดชอบ จะสำนึกตระหนักได้ทันทีว่า ความรับผิดชอบหรือหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ให้ทำ จะหลีกเลี่ยงละเลยไม่ได้...”

พระบรมราชโองการ ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

14 - 16 กรกฎาคม 2520

/ 14 ก.ค. 20 “... เมื่อก่อนเข้ามาเรียนในมหาวิทยาลัย เมื่อกำลังเรียนอยู่ และเมื่อเรียนสำเร็จแล้วในบัดนี้ ท่านมีความคิดเห็นหรือทัศนคติในสิ่งต่าง ๆ ไม่เหมือนกัน อย่างเช่นเมื่อเรียนอยู่ในชั้นมัธยม อาจมองเห็นว่าตัวเองเป็นเด็กที่ต้องพึ่งผู้ใหญ่ เมื่อมาอยู่ในมหาวิทยาลัย กลับเห็นว่ามิอิสรภาพจะทำอะไรก็ไม่ต้องพึ่งใคร ยิ่งพอเรียนสำเร็จมีความคิดอ่าน มีวิชาการอย่างสูงเป็นที่พึ่งได้แล้ว ก็ยังมั่นใจในตัวเองมาก ว่าจะสามารถทำทุกสิ่งด้วยตนเอง ings ได้หมด แต่อย่างไรก็ตามไม่ควรคิดว่าความเห็นหรือทัศนคติของท่านจะหยุดอยู่เพียงนี้ จะต้องวิวัฒนาการต่อไปอีกอย่างแน่นอน เพราะสภาพการณ์ในภายหน้าจะปรุ่่งแต่่งให้เป็นอย่างอื่นไปได้ ต่อไปเมื่อท่านไปลงมือกระทำการงาน งานที่ท่านนั้นปรกิติจะมีชิ้นงานที่จะทำคนเดียว หากเป็นงานส่วนรว รวม ซึ่งจะต้องจัดสรรกันทำตามความถนัดและความรู้ความสามารถ คนละส่วนละตอน เมื่อนำเอาส่วนงานที่แต่ละคนทำมารวมกันเข้าแล้ว จึงจะสำเร็จเป็นงานที่สมบูรณ์ได้ เหตุการณ์ดังนี้จะช่วยให้เกิดทัศนคติใหม่ว่า ท่านจะทำงานโดยลำพังตนเองไม่สำเร็จ ทุกคนที่ร่วมงานกัน จำเป็นต้องพึ่งกันอาศัยกันและกัน ทั้งผู้มีความรู้ความสามารถสูง ทั้งผู้มีความรู้ความสามารถด้อยกว่า ถ้าบัณฑิตมีความคิดเห็นต่อการงานของตนดังนี้ ก็จะสามารถดำเนินชีวิตและกิจการทุกอย่างให้ราบรื่นและมั่นคง จนบรรลุความสำเร็จพร้อมทั้งความเจริญก้าวหน้าได้ทุกอย่าง ...”

/ 15 ก.ค. 20 “... บางครั้งเราอาจเกิดความรู้สึกว่า เรื่องที่เคยทำได้สบาย ๆ ในครั้งก่อน ๆ นั้น มาบัดนี้ทำได้ไม่คล่องตัว หรืออาจติดขัดจนทำไม่ได้เสียแล้ว ปัญหาอย่างนี้จำเป็นต้องคิดทบทวนให้เห็นว่า เหตุใดแต่ก่อนจึงทำได้ เหตุใดเดี๋ยวนี้จึงทำไม่ได้ เมื่อพิจารณาทบทวนดูแล้ว ก็จะเห็นว่า แต่ก่อนที่ทำได้นั้น เป็นเพราะมีแรงดันจากความตื่นตัว มีความกระตือรือร้นและความแคล่วคล่องว่องไว กล่าวพูดกล่าวทำ ไม่คิดลังเลสงสัยอะไรมาก แต่ก็มักมีข้อเสียว่า สิ่งที่ทำไปได้ด้วยแรงผลักดันนั้น อาจขาดความละเอียดรอบคอบ ทำให้ได้ผลไม่สมบูรณ์นัก หรือบกพร่องเสียหายไปเลย ในบัดนี้ มีความละเอียดรอบคอบระมัดระวังมากขึ้น อาจถึงมากเกินไปจนทำลายความคล่องแคล่วคล่องตัวให้หมดไป เกิดความไม่มั่นใจและกลัวจะผิดพลาด จึงลงมือทำไม่ได้สักที กรณีทั้งสองที่เกิดขึ้นแก่ตนเองแล้วนี้ ควรอย่างยิ่ง

ที่จะต้องนำมาเทียบเคียงกัน และพิจารณาวิ นิจฉัยด้วยเหตุผลที่ถูกแท้ โดยไม่มีอคติและความยึดถือ
ที่ผิด ๆ แล้วกลั่นกรองเอาส่วนที่เสียออก เหลือแต่ส่วนที่เป็นแก่นสารและเป็นประโยชน์ไว้ ตั้งเป็นหลัก
ปฏิบัติขึ้นใหม่ว่า ในการจะทำอะไรก็ตาม ประการแรกจำเป็นต้องรักษาแรงผลักดันในการทำงาน
ที่เคยมีอยู่นั้น ไว้ ให้มั่นคงเสมอ เพื่อเป็นเครื่องกระตุ้นเตือน แล้วจึงนำเอาความละเอียดรอบคอบ
ความระมัดระวัง กับทั้งเหตุผลอันถูกแท้ที่เกิดขึ้นภายหลัง มาประกอบเข้าด้วย เพื่อช่วยให้สามารถ
ตัดสินใจกระทำทั้งปวงได้อย่างถูกต้อง เทียงตรงและว่องไว ก็จะทำให้การกระทำทุกอย่างได้ผล
สมบูรณ์เต็มเปี่ยม ...”

/ 16 ก.ค. 20 “... ความเคร่งครัดหมายความว่าความระมัดระวังมั่นคง ที่จะปฏิบัติทำให้
เที่ยงตรงครบถ้วน ตามแบบแผนและหลักเกณฑ์ที่ได้วางไว้ แบบแผนและหลักเกณฑ์นั้น ย่อมต้องมี
เหตุผลเป็นพื้นฐาน และเหตุผลที่จะทำให้พื้นฐานมั่นคงไม่สั่นสะเทือนได้ ก็ต้อง เป็นเหตุผลตามความ
จริงแท้ ที่ได้พิสูจน์เห็นจริงแล้วด้วยความละเอียดรอบคอบ ปราศจากความลำเอียง และความหลงผิด
ตามอารมณ์ ผู้ที่เคร่งครัดตามแบบแผนที่อาศัยเหตุผลแท้และมั่นคง ย่อมสามารถติดตามกระบวนการ
ของเหตุผล ซึ่งเชื่อมโยงกันตลอดทุกแง่มุมขั้นตอนได้อย่างสะดวกสบายมาก จึงปฏิบัติการทั้งปวงได้
โดยกระจ่างใจ เบาใจ มั่นใจ และมีประสิทธิภาพ เปรียบเหมือนคนที่ยืนบนพื้นที่ราบเรียบและแน่นหนา
ย่อมทรงตัวให้ตรงอยู่ หรือขยับเขยื้อนตัวไปทางไหน ๆ ได้ตามความประสงค์ ไม่มีพลาดพลั้ง แต่ถ้า
เหตุผลที่จะนำมาเป็นพื้นฐาน มิใช่เหตุผลที่ถูกแท้ หาก เป็นแต่เหตุผลตามอารมณ์ ตามความลำเอียง
และหลงผิดแล้ว ก็หาเป็นพื้นฐานที่หนักแน่นมั่นคงมิได้เลย ผู้ที่ปฏิบัติการบนพื้นฐานอันคลอนแคลน
เช่นนี้ย่อมไม่มีความมั่นใจสบายใจ เพราะไม่สามารถดำเนินตามกระบวนการของเหตุผล จำเป็นต้อง
ตั้งเหตุตั้งผลใหม่ด้วยการบิดเบือนความจริง ต่อสู้ขัดขวางความจริงอยู่ร่ำไป เพื่อให้คล้อยตามอคติและ
อารมณ์ชั่วแค้นของตน แทนที่จะทำสิ่งใดได้อย่างคล่องใจและแน่วใจ ก็จะมีแต่ความขัดข้อง กัดค้น
คับแค้น และซึ่งโกรธ เพราะทำให้สำเร็จดังใจตัวไม่ได้ กล่าวสั้น ก็คือมีความเครียดหรือเคร่งเครียดอยู่
ตลอดเวลา เปรียบเหมือนคนที่ยืนอยู่บนพื้นดินเลน หรือในเรือที่โคลง ย่อมทรงตัวหรือขยับตัวอย่าง
เหน็ดเหนื่อยเมื่อยล้า แส่นลำบาก เพราะต้องคอยเลี้ยงตัวมิให้ล้มคว่ำอยู่ตลอดเวลา ...”

พระบรมราชาวาท ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่

27 มกราคม 2521

“... การกระทำงานหรือการเล่าเรียนวิชาการใด ๆ ก็ตาม มีความจำเป็นที่จะต้องปฏิบัติทีละขั้น
ละตอน ต่อตามกันมาเป็นลำดับ ตั้งแต่เบื้องต้นแล้วค่อยก้าวหน้าขึ้นมาจนสำเร็จ เช่น ต้องเรียนตั้งแต่
ชั้นประถม มัธยม ขึ้นมาจนถึงอุดมศึกษา แต่ละประโยคหรือแต่ละระดับ ก็ยังต้องศึกษาวิชาหลาย ๆ

อย่างพร้อมกันมาด้วย เมื่อได้ศึกษาตามขั้นตอน จนครบหลักสูตรที่กำหนด พร้อมกันหมดทุกวิชาแล้ว จึงจะสำเร็จการศึกษา ได้รับประกาศนียบัตรหรือปริญญาบัตรอย่างทีแต่ละคนได้รับในวันนี้

ในชีวิตส่วนตัว หรือชีวิตการงานที่กำลังเริ่มต้นต่อไปนี้ ก็เป็นเช่นเดียวกัน แต่ละคนจะต้องค่อย ๆ ปฏิบัติต่อตามขึ้นไปเป็นขั้น ๆ ให้สำเร็จเป็นอย่าง ๆ ไป เช่นในการงานตามตำแหน่งหน้าที่ การเก็บหอมรอมริบเพื่อสร้างฐานะ การสร้างครอบครัว การสร้างชื่อเสียงคุณงามความดี เมื่อใดที่ตั้งใจพากเพียรปฏิบัติได้สมบูรณ์ ครบตามลำดับ และครบถ้วนทุกด้านแล้ว เมื่อนี้ นจึงจะประสบความสำเร็จที่แท้จริง ดังนั้น ทุกคนจึงควรเข้าใจถึงการสร้างความสำเร็จของตนเอง ให้กระจ่างชัดเสียตั้งแต่บัดนี้ แล้วพยายามสร้างความสำเร็จให้แก่ตน โดยอาศัยความตั้งใจอย่างมั่นคง ในจุดประสงค์อันใดอันหนึ่ง ที่พิจารณาไตร่ตรองแล้วว่าถูกต้องและเป็นความเจริญที่แท้จริง เป็นปัจจัยประการแรก อาศัยความสัตย์จริง ที่จะปฏิบัติตามความตั้งใจนั้น เป็นปัจจัยประการที่สอง และอาศัยความพากเพียรเข้มแข็ง เป็นปัจจัยประการที่สาม ที่จะทำให้ดำเนินก้าวหน้าถึงจุดหมายได้ เชื่อว่าถ้ากระทำได้ดังนี้ จะประสบความสำเร็จได้โดยสวัสดิ ...”

พระบรมราโชวาท ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่

27 มกราคม 2523

“... การงานในชีวิตนั้นเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง เพราะหมายถึงการปฏิบัติตัวปฏิบัติภาระหน้าที่ทุก ๆ อย่าง เพื่อสร้างความสำเร็จให้แก่ตนเองโดยรอบด้าน ทั้งด้านหลักฐานอาชีพ ด้านเกียรติยศชื่อเสียง ด้านสังคม และด้านการรับใช้ชาติบ้านเมือง ท่านทั้งหลายจะอาศัยวิชาความรู้เท่าที่เรียนมาตามหลักสูตรแต่อย่างเดียวไม่พอ จำต้องเรียนรู้ให้กว้างขวาง ฝึกหัดให้ชัดเจนยิ่ง ๆ ขึ้นด้วย . และนอกจากวิชาการ ยังจะต้องอาศัยคุณสมบัติอื่น ๆ เป็นปัจจัย เครื่องประกอบ ส นับสนุนส่งเสริมอีกหลายอย่าง . ที่สำคัญได้แก่ ความขวนขวายตั้งใจอันแน่วแน่และมั่นคงที่จะทำงาน ความสุจริตและบริสุทธิ์ใจในการปฏิบัติงาน ความหมั่นขยันและความสม่ำเสมอ อดทน ความมีสติควบคุมความคิดและการกระทำ ให้เป็นไปโดยถูกต้องเที่ยงตรง ปราศจากอคติ ความเฉลียวฉลาดในการพิจารณากรณีทั้งปวงด้วยเหตุผลด้วยความสุขุมรอบคอบ. ข้อสำคัญ ควรจะได้ทราบตระหนักด้วยว่า คุณสมบัติต่าง ๆ ดังกล่าว รวมทั้งวิชาความรู้ ต่างเป็นปัจจัยที่ประกอบกันและสนับสนุนกันและกันอยู่ตลอดเวลา จึงเป็นสิ่งที่ท่านจะต้องฝึกฝนอบรมให้เกิดขึ้น ในห้องงามขึ้นพร้อ วม ๆ กัน และนำมาปฏิบัติให้เกื้อกูลส่งเสริมกันให้ครบถ้วน ไม่ให้ส่วนใดส่วนหนึ่งบกพร่องย่อหย่อนจึงจะอำนวยผลที่สมบูรณ์ได้...”

พระบรมราโชวาท ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

10 - 12 กรกฎาคม 2523

/ 10 ก.ค. 23 “... การจะพัฒนาทุกสิ่งทุกอย่างให้เจริญขึ้นนั้น จะต้องสร้างและเสริมขึ้นจากพื้นฐานเดิมที่มีอยู่ก่อนทั้งสิ้น ถ้าพื้นฐานไม่ดี หรือคลอนแคลนบกพร่องแล้ว ที่จะเพิ่มเติมเสริมต่อให้เจริญขึ้นไปอีกนั้นยากนักที่จะทำได้ จึงควรจะเข้าใจให้แจ้งชัดว่า นอกจากจะมุ่งสร้างความเจริญแล้ว ยังจะต้องพยายามรักษา พื้นฐานให้มั่นคงไม่บกพร่องพร้อม ๆ กันไปด้วย การรักษาพื้นฐาน ก็คือการปฏิบัติบริหารงานที่ทำอยู่เป็นประจำนั้นไม่ให้เกิดบกพร่อง ซึ่งเป็นกิจที่ลำบากยากอยู่ เพราะงานใดที่ต้องทำเป็นประจำตลอดเวลา อาจทำให้รู้สึกชินชา ด้วยต้องกระทำซ้ำซาก ไม่น่าตื่นตาตื่นใจเหมือนงานที่มีเข้ามาใหม่ ๆ จึงมักทำให้เบื่อหน่าย ชวนให้ทอดธุระละเลย จนเกิดความบกพร่องและเสียหายขึ้นแล้วพลอยทำให้งานใหม่ นั้นเดินหน้าไปไม่ได้ หรือดำเนินไปไม่ราบรื่น เพราะฉะนั้น บัณฑิตทุกคน จะต้องมีความอดุสาหะพากเพียรและอดทนให้มาก ที่จะระคับระคองรักษาพื้นฐานหรืองานประจำของตนไว้ให้สมบูรณ์ จะต้องพยายามรักษาฉันทะความพอใจ และเจตนาความมุ่งหมายในงานนั้นให้มั่นคงยืนยาว มิให้ความพอใจในงานประจำ ลดน้อยถอยลงไปกว่าความพอใจในงานใหม่สิ่งใหม่ที่เพิ่มเข้ามา ผู้ที่รักษาเจตนาและฉันทะในงานไว้ได้ตลอด จัดว่าเป็นผู้สามารถควรแก่การยกย่องสรรเสริญ คือสามารถที่จะพากเพียรอดทนรักษามาตรฐานและคุณภาพของงานประจำของตนไว้ พร้อมกับค้นคว้าพัฒนาสิ่งใหม่ให้ก้าวหน้าไปด้วยกัน ที่สุดก็จะประสบความสำเร็จและความเจริญโดยครบถ้วนและแน่นอนดังใจปรารถนาทุกคน ...”

/ 11 ก.ค. 23 “... เมื่อท่านพยายามทำงานประจำของท่านให้ถูกต้อง สมบูรณ์อยู่เสมอได้แล้ว ก็จะเป็นพื้นฐานที่มั่นคงสำหรับเสริมสร้างความเจริญก้าวหน้าต่อไป ในการสร้างความเจริญก้าวหน้านี้ ควรอย่างยิ่งที่จะต้องค่อยสร้างค่อยเสริมทีละเล็กละน้อยตามลำดับ ให้เป็นการทำไปพิจารณาไป และปรับปรุงไป ไม่ทำด้วยอาการเร่งรีบตามความกระหายที่จะสร้างของใหม่เพื่อความแปลกความใหม่ เพราะความจริงสิ่งที่ใหม่แท้ ๆ นั้นไม่มี สิ่งใหม่ทั้งปวงย่อมสืบเนื่องมาจากสิ่งเก่า และต่อย่อมจะต้องกลายเป็นสิ่งเก่า ในเมื่อมีวิวัฒนาการสืบหน้าต่อไปอีกลำดับหนึ่ง การพัฒนาปรับปรุงงานจึงควรจะทำค่อย ๆ ทำด้วยความมีสติรู้เท่าทัน ไม่จำเป็นต้องรีบร้อนแต่ประการใด ผลที่บังเกิดขึ้นจึงจะแน่นอน มีหลักเกณฑ์ และเป็นประโยชน์แท้แต่ฝ่ายเดียว ...”

/ 12 ก.ค. 23 “... คนที่ทำงานนั้นอาจแบ่งตามลักษณะใหญ่ ๆ ได้สองลักษณะ ลักษณะหนึ่งรักษาเจตนาความมุ่งหมาย และฉันทะความพอใจในการงานไว้ไม่ได้ นาน หรือเข้าใจจุดมุ่งหมายไม่ชัดเจน คนลักษณะนี้ ทำงานอย่างหนึ่งอย่างใดนาน ๆ เข้า ก็ให้เกิดชินชา ยิ่งทำก็ยิ่งจิตซิดท้อถอยเหนื่อยหน่าย หรือมีฉะนั้นก็เกิดฟุ้งซ่านรำคาญ งานน้อยก็กลายเป็นมาก ทำได้โดยยากลำบากหนักใจที่สุดก็เสียการเสียงานและเสียคนไปด้วย ส่วนคนอีกลักษณะหนึ่งนั้น รักษาเจตนาและฉันทะในงานไว้

ได้แนวแน่เสมอต้นเสมอปลาย คนลักษณะนี้ทำงานสิ่งใด แม้สำคัญยิ่งใหญ่ ก็เป็นอันหวังผลได้ทุกสิ่ง เพราะการที่มีใจจดจ่อแนวแน่และพอใจในงานนั้น ทำให้พากเพียรอดทนทำงานต่อเนื่องกันไปได้ตลอด และเมื่อหมั่นทำอยู่เสมอ ก็เกิดความชำนาญชำนาญชำนาญ มีผละกำลังมากขึ้น ทำงานได้ด้วยความเป็นบานเบาใจ เหมือนกับนักกีฬาที่หมั่นฝึกหมั่นซ้อมอยู่เป็นประจำ ยิ่งฝึกก็ยิ่งได้กำลังและความคล่องแคล่วจัดเจน สิ่งที่ทำยาก ก็ค่อย ๆ กลายเป็นง่าย จะทำอะไร ก็ทำได้สะดวกรวดเร็วและเหนียวแน่นจนสำเร็จ แต่ทั้งนี้ จะต้องประกอบด้วยสติปัญญาพิจารณาด้วยดีอยู่เสมอด้วย จึงจะส่งเสริมให้บรรลุผลสมบูรณ์ได้ บัณฑิตจะออกไปทำการงานเพื่อสร้างตนสร้างชาติ ...”

**พระราชดำรัส พระราชทานแก่นักศึกษามหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วิทยาเขตสงขลา
25 กันยายน 2523**

“... ทุกคนมีจิตใจที่ปรารถนาความสุข หรือความสำเร็จ แต่การหาความสุขหรือความสำเร็จนี้ ย่อมต้องเหนื่อย เหนื่อยแน่ ไม่มีใครที่มีความสุขหรือความสำเร็จได้โดยที่ไม่เหนื่อย ถ้าไม่ยากที่จะเหนื่อย ก็ต้องฝึกฝนกำลัง กำลังกายก็ต้องฝึก คนที่นอนอยู่เฉย ๆ แม้จะสมมุติว่านอนอยู่เฉย ๆ ไม่ได้เดิน ไม่ได้ไปไหน เป็นเวลาสัก 10 วัน รับรองได้ว่าเวลาลุกขึ้นไม่มีกำลัง คือกำลังไม่ได้มาจากการพักผ่อน กำลังมาจากความเพียร การฝึก เช่นคนที่ได้ออกกำลังลุกขึ้นเดินทุกวัน ขยับกายให้ได้เป็นการฝึกกาย ย่อมมีกำลังกาย ผู้ที่เป็นนักกีฬาเขาต้องฝึก การฝึกนั้นเหนื่อย เหนื่อยแต่ว่าเมื่อเหนื่อยแล้วสร้างกำลังขึ้นมา มันค่อย ๆ หายเหนื่อย ถ้าสมมุติว่าเราไม่ได้สร้างกำลัง เราไม่ได้ฝึกกายให้มีกำลัง เดินเพียง 50 เมตร ก็เหนื่อยแล้ว แต่ถ้าฝึกร่างกายให้ดี เดินหลายกิโลเมตรก็ไม่สู้จะเหนื่อยนัก จิตใจก็เหมือนกันจะต้องมีกำลัง และกำลังนั้นเพื่อความสุข ความสำเร็จ ไม่ใช่ไม่เหนื่อย ต้องเหนื่อย ต้องฝึกจิตใจให้ดี ถ้าฝึกจิตใจให้ดี ไม่ให้ขี้เกียจ ให้รู้จักวางแผนเป็นอย่างไร แล้วก็เชื่อว่าถ้าทำงานอย่างนั้นก็จะได้ผลดี เป็นต้น ก็จะทำให้มีความสำเร็จ ร่างกายและจิตใจจะแข็งแรงพร้อมกัน ...”

**พระบรมราโชวาท ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยมหิดล
8 กรกฎาคม 2525**

“... ใครนำหลักปฏิบัติงานมาให้พิจารณารวมสี่ข้อ สำหรับแต่ละคนได้ตั้งไว้เป็นวินัยประจำตัว ประการแรก ไม่ว่าจะทำการใด ให้ตั้งใจทำให้จริง ให้ตรง ให้ตลอด ประการที่สอง ให้พยายามคิดพิจารณาด้วยความรู้ความฉลาดของตน ให้เห็นถึงสาระและประโยชน์อันแท้จริงของงานที่ทำนั้นโดยกระจ่างแจ่มชัด จักได้ทราบว่ากำลังทำสิ่งใดอยู่ เพื่อประโยชน์อันใด ประการที่สาม เมื่อทำงานอย่างหนึ่งอยู่ ต้องพยายามละวางสิ่งอื่น ๆ ที่มีใช้สาระและเป้าหมายของงานนั้นไว้ก่อน แล้วตั้งหน้ากระทำให้จนสำเร็จ โดยไม่เห็นแก่เหน็ดเหนื่อย ประการสำคัญที่สุด ตลอดเวลาที่ทำงานจะต้องพยายามควบคุมทั้ง

กายและใจให้อยู่ในความสงบ หนักแน่น และมั่นคงแน่นอน มีสติและความสำรวมรอบคอบโดยตลอด ไม่ปล่อยให้ตื่นเต้น หัวนไหว และฟุ้งซ่าน หลักสี่ประการนี้ เชื่อว่าถ้าผู้ใดนำไปปฏิบัติให้เป็นวินัยสำหรับ ตัวแล้ว จะช่วยให้ประสบความสำเร็จ ความเจริญก้าวหน้า พร้อมทั้งความสุขความราบรื่นในการงานและ ในชีวิตอย่างสมบูรณ์...”

พระราชดำรัสพระราชทานแก่คณะบุคคลที่เข้าเฝ้า ฯ ถวายพระพรชัยมงคลเนื่องในโอกาส วันเฉลิมพระชนมพรรษา 4 ธันวาคม 2525

“... ความคิดนี้เกิดขึ้นในหัวแล้วก็ต้องปฏิบัติ แล้วก็ต้องคิดให้ตลอด ไม่ใช่คิดว่าคิดแล้วคิดดี แต่ว่าทำแล้วมันมีติดขัด ติดขัดนั้นในงานทุกอย่างก็ต้องมี แต่ถ้าเราคิดอะไรอย่างแล้วก็ปฏิบัติไป ไปเจออุปสรรคแล้วก็เกิดเศร้าหมองใจ ลงท้ายก็ไม่ได้ทำหรือทำไม่ได้ก็แล้วไป นั่นนะอย่างหนึ่ง แต่ถ้าหากว่าเกิดความคิดเริ่มทำแล้วไปเจออุปสรรคก็เลยบอกว่าเลิก อันนี้เดือดร้อนเพราะว่าถ้าหากว่าคิดแล้ว แล้วเกิดอุปสรรค แต่ปฏิบัติไปส่วนหนึ่ง คนที่ปฏิบัติไปส่วนนั้นลงท้ายไม่ได้รับการสนับสนุนต่อไป หรือมีความเดือดร้อนลำบาก ก็เลยยิ่งยุ่งใหญ่ ฉะนั้น ถ้าทำโครงการอะไรก็ จะต้องพยายามที่จะคิดให้ รอบคอบที่สุดเท่าที่จะทำได้ ไม่จำเป็นที่จะทำแผนให้ละเอียดที่สุด เพราะว่าถ้ามันวางแผนแล้วไม่ลงมือทำ มันก็ไม่มีวันที่จะปฏิบัติได้ แต่ว่าต้องคิด ทำแล้วก็นึกถึงว่าปัญหาจะเกิดขึ้น และปัญหาเหล่านั้น มันต่อเนื่อง จะต้องพยายามที่จะทำให้ลุล่วงไปแก้ไขให้จนได้ งานการทุกอย่างก็เป็นเช่นนี้ ไม่ใช่ทำให้หยุดกลางคัน แต่ก็ไม่ใช่ว่าจะต้องทำแผนให้ละเอียดมากลงท้ายไม่ลงมือ หลักการในการทำงานนี้ก็ต้อง วางแผนให้พอที่จะดำเนินงานได้ และแก้ไขปัญหาต่อไปเป็นลำดับ ลงมือทำแล้วก็แก้ไขไปเรื่อย ๆ ไม่ใช่ คิดแผนแล้วไม่ลงมือ ต้องมีแผนพอสมควรและมีการปฏิบัติคู่กันไป ...”

พระบรมราโชวาท ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 31 ตุลาคม – 1 พฤศจิกายน 2528

/ 31 ต.ค. 28 “... ผู้มีวิชาความรู้ย่อมตั้งใจปรารถนาจะมีอนาคตที่มั่นคงและรุ่งโรจน์. การทำงานสร้างอนาคตนั้นนอกจากจะ ต้องใช้วิชาความรู้ที่เจนจัดเป็นหลักแล้ว บุคคลยังจำเป็นต้อง อาศัยคุณสมบัติพิเศษอีกหลายด้าน เป็นเครื่องอุดหนุนและส่งเสริมความรู้ของตนอย่างมากด้วย . คุณสมบัติที่สำคัญข้อแรก คือจะต้องเป็นคนที่ทำตัวทำงานอย่างมีหลักการ มีเหตุผล มีระเบียบ และมี ความสุจริตเป็นธรรมดา. ข้อสอง ต้องมีความเข้มแข็งอดทน มีความเพียรพยายามอย่างสูงและสม่ำเสมอ ทั้งในการทำงานและการสร้างสมความดี แม้จะมีความเหนื่อยยากหรือมีอุปสรรคขัดขวางมากมาย เพียงใด ก็ไม่ย่อท้อถอยหลังข้อสาม ต้องสนใจศึกษาค้นคว้าหาวิชาและความรอบรู้ในเรื่องต่าง ๆ ให้ลึกซึ้ง และกว้างขวางรอบด้าน ไว้สำหรับใช้เทียบเคียงประกอบการพิจารณาตัดสินปัญหาต่าง ๆ ในการ งาน.

ข้อสี่ ซึ่งสำคัญที่สุด ต้องสามารถควบคุมกายใจ คือการกระทำความคิดของตน ให้สงบ หนักแน่น และมั่นคงในความเป็นกลางอยู่เสมอ แม้ในเวลาที่มีเหตุชวนให้วุ่นวายสับสน. ความสามารถทำกายทำใจให้สงบหนักแน่น เป็นกลางไม่มีอคติเจือปนนี้ จะช่วยให้เกิดสติระลึกถึงเหตุถึงผลถึงข้อเท็จจริง ถึงความถูกผิดของเรื่องทั้งปวง จึงเป็นอุปการะสำคัญของการคิดพิจารณาปัญหาต่าง ๆ เพราะช่วยให้มองเห็นปัญหาได้กระจ่างแจ่มชัด ช่วยให้สามารถตัดสินใจได้โดยถูกต้อง เทียบตรง เป็นธรรม เป็นประโยชน์เสมอ ไม่มีอับจน ข้อที่พูดนี้จะถือว่าเป็นทฤษฎีสำหรับนักปฏิบัติงานก็ได้...”

/ 1 พ.ย. 28 “... การสร้างสรรค์นั้นมักเข้าใจกันโดยมากว่าเป็นการสร้างขึ้นใหม่ ทำขึ้นใหม่นักวิชาการก็ดี นักปฏิบัติการก็ดี จึงมุ่งแต่จะสร้างจะทำสิ่งใหม่ของใหม่กันโดยไม่ค่อยคำนึงถึงความเจริญที่มีอยู่ก่อนแล้ว ว่าแท้จริงคือพื้นฐานสำหรับจะให้สร้างเสริมสิ่งใหม่ต่อขึ้นไปนั่นเอง . เมื่อต่างคนต่างมุ่งจะทำของใหม่ให้เป็นผลงานของตัวเองเป็นสำคัญ ความเจริญที่ควรจะบังเกิดต่อเนื่องกันอย่างมั่นคงตามลำดับ ก็หยุดชะงัก กลับกลายเป็นความติดขัดล่าช้า และเป็นปัญหายุ่งยากนานาประการ เพราะงานที่ทำใหม่ดำเนินต่อจากงานเก่าไม่ได้ ต้องเริ่มต้นกันใหม่อยู่ตลอดเวลาที่ถูกควรจะเข้าใจว่า การสร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้าทุกอย่างนั้นต้องเริ่มต้นที่การศึกษาพื้นฐานเดิมก่อน เมื่อได้ศึกษาทราบชัดถึงส่วนดีส่วนเสียแล้ว จึงรักษาส่วนที่ดีที่มีอยู่แล้วให้คงไว้ แล้วพยายามปรับปรุงสร้างเสริมด้วยหลักวิชา ด้วยความคิดพิจารณา อันประกอบด้วยเหตุผลและความสุจริตจริงใจ ให้ค่อยเจริญงอกงามมั่นคงบริบูรณ์ยิ่งขึ้นไป ตามความเหมาะสม ตามกำลังความสามารถ และตามกำลังเศรษฐกิจที่มีอยู่ . การงานทุกอย่างทุกอย่างในบ้านเมืองจึงจะเจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้นได้อย่างต่อเนื่อง ไม่หยุดชะงัก . หากไม่ความขัดข้องล่าช้าต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น จะทำให้ต้องสิ้นเปลืองกำลังงาน กำลังสมอง กำลังเงินทองไปอย่างน่าเสียดายโดยไม่มีโอกาสจะกู้กลับคืนมาได้. ...”

พระบรมราโชวาท ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

15 - 16 กรกฎาคม 2531

/ 15 ก.ค. 31 “... ความเจริญมั่นคงของส่วนรวมนั้นต้องอาศัยความเจริญมั่นคงของแต่ละบุคคลเป็นพื้นฐานสำคัญ . ถ้าบุคคลอันเป็นองค์ประกอบของส่วนรวม ไม่มีความเจริญและมั่นคง ส่วนรวมจะเจริญและมั่นคงได้ยากยิ่ง . ดังนั้น แต่ละคนจึงควรจะมุ่งสร้างความมั่นคงให้แก่ฐานะ และสร้างความเจริญก้าวหน้าให้แก่การงานของตัวเอง เป็นข้อแรกและข้อใหญ่ . และในการนั้น จำเป็นจะต้องถือหลักปฏิบัติสำคัญอย่างเคร่งครัดสองข้อ . ข้อแรกจะต้องมุ่งกระทำแต่เฉพาะกิจการงานที่สุจริตที่เป็นประโยชน์ ที่เป็นการสร้างสรรค์ กับจะต้องไม่ประพฤติปฏิบัติภารกิจสิ่งใดที่ทวนกระแสความถูกต้องเป็นธรรม และบ่อนทำลายผู้อื่นโดยเด็ดขาด . ครั้นเมื่อทำดีมีผลแล้ว ข้อต่อไปจะต้องมุ่งประสานประโยชน์และความเจริญก้าวหน้าของแต่ละคนเข้าด้วยกัน ด้วยความมุ่งดีและเมตตาปรองดอง โดยฟัง

ถึงประโยชน์เฉพาะตัวเกินไป จนปิดบังมิให้เห็นความสำคัญของผู้อื่น . เมื่อตั้งตัวตั้งใจให้มั่นคงเหนียวแน่นอยู่ในหลักการดังนี้ได้ ก็เป็นอันหวังได้แน่นอนว่าจะสามารถสร้างหลักฐานความเจริญให้แก่ตัว พร้อมทั้งเสริมสร้างความมั่นคงก้าวหน้าให้เกิดแก่ส่วนรวมได้ด้วย. ...”

/ 16 ก.ค. 31 “... การสร้างความเจริญมั่นคงให้แก่ตนเอง แก่ส่วนรวม หรือแก่บ้านเมือง ก็ตาม ที่จริงเป็นสิ่งเดียวกัน ที่เรียกว่าการพัฒนา หรือการปฏิบัติปรับปรุงให้ดีขึ้นเจริญขึ้น วันนี้ข้าพเจ้า จึงจะขอพูดถึงวิธีการพัฒนาให้ท่านเข้าใจ. การจะพัฒนาสิ่งใดให้เจริญขึ้นนั้น จะต้องสร้างและเสริมขึ้น จากพื้นฐานเดิมที่มีอยู่ก่อน. ถ้าพื้นฐานดี ก็พัฒนาได้ผล แต่ถ้าพื้นฐานไม่แน่นอนหรือบกพร่อง ก็ยาก ที่จะเสริมสร้างขึ้นไปให้มั่นคงได้ . ท่านทั้งหลายจึงควรจะคิดพิจารณาให้เห็นจริง ว่าการพัฒนานั้น นอกจากจะมุ่งสร้างความเจริญต่าง ๆ ให้เพิ่มพูนขึ้นแล้ว ยังจะต้องพยายามรักษาพื้นฐานเดิมให้ สมบูรณ์มั่นคงพร้อม ๆ กันไปด้วย . ภาระสำคัญในการรักษาพื้นฐานนั้น ก็คือ การปฏิบัติบริหารงาน ประจำไม่ให้บกพร่อง ซึ่งบางทีบางคนอาจเห็นว่าเป็นงานที่น่าเบื่อหน่ายชวนให้ทอดธุระละเลยเป็น อย่างยิ่ง. ท่านจึงจะต้องใช้ความอดทนอดทนอย่างเต็มที่ในการที่จะประคับประคองรักษามาตรฐาน และคุณภาพของงานประจำไว้ให้ได้โดยสมบูรณ์ พร้อมทั้งรักษาเจตนาความมุ่งหมาย และฉันทะความ พื่อใจในงานที่ทำ ให้คงอยู่โดยตลอด . เมื่อรักษาพื้นฐานไว้ได้แน่นอนหาบริบูรณ์พร้อมแล้ว จึงตั้งต้น พัฒนางานต่อไปด้วยกระบวนการที่ถูกต้องตามหลักวิชา เหตุผล และความเหมาะสม . ไม่ควรอย่างยิ่ง ที่จะกระทำด้วยความกระหาย หรือด้วยความเร่งรีบที่จะสร้างของใหม่ สิ่งใหม่ เพื่อความแปลกใหม่ และความพอใจ เพราะความจริงสิ่งใหม่แท้ ๆ นั้นไม่มี. สิ่งใหม่ทั้งปวงย่อมสืบเนื่องมาจากสิ่งเก่า และ ต่อไปย่อมจะต้องกลายเป็นสิ่งเก่าในเมื่อมีวิวัฒนาการคืบหน้าไปอีกลำดับหนึ่ง . ขอให้ระลึกให้ได้ว่า การพัฒนาปรับปรุงงานทุกอย่างควรจะได้กระทำด้วยความมีสติรู้เท่ากัน ด้วยความเฉลียวฉลาดและ ความรอบคอบสุขุม. ผลของการพัฒนาที่บังเกิดขึ้น จึงจะแน่นอน มีหลักเกณฑ์ และเป็นประโยชน์ แท้ ซึ่งจะเกื้อกูลให้สรรพกิจการงาน บุคคล และชาติบ้านเมืองเจริญก้าวหน้าได้. ...”

พระบรมราโชวาท ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

20 กรกฎาคม 2532

“... วิชาการต่าง ๆ ที่ท่านทั้งหลายได้ศึกษาสำเร็จมา เป็นสิ่งที่มีคุณค่า สามารถนำไปใช้ ปฏิบัติงานสร้างสรรคความเจริญทั้งปวงได้เป็นอย่างดี . ในการสร้างสรรคความเจริญนั้น นอกจาก จะต้องอาศัยวิทยาการที่ดีแล้ว บุคคลยังจำเป็นต้องอาศัยปัจจัยอื่น ๆ เกื้อหนุนด้วย อีกหลายอย่าง . อย่างหนึ่ง จะต้องอาศัยความเป็นคนดี คือความเป็นคนที่สะอาดสุจริตในการกระทำและความคิด ทั้ง มี ปัญญา ความฉลาดรู้ในเหตุ ในผล ในความเจริญความเสื่อม . อีกอย่างหนึ่ง จะต้องอาศัยความขยัน หมั่นปฏิบัติด้วยความเอาใจใส่ ความเพ่งพินิจ และความละเอียดรอบคอบ ไม่ประกอบกิจการงาน

โดยประมาทหละหลวม. ประการสำคัญ จะต้องอาศัยการปฏิบัติที่ถูกต้อง และพอเหมาะพอดีในงาน ทั้งปวง เพราะงานทุกอย่างย่อมมีแนวทาง ขั้นตอน และกระบวนการที่แน่นอนสำหรับปฏิบัติอยู่ ผู้ปฏิบัติจำเป็นจะต้องพึงพิจารณาให้เห็น และปฏิบัติให้ถูก ให้ตรง ให้พอเหมาะ จึงจะทำให้งานสำเร็จ ผลสมบูรณ์ได้. ถ้าปฏิบัติไม่ตรง ไม่พอเหมาะ ก็ยากที่งานจะบรรลุถึงเป้าหมาย ช้ำร้ายอาจก่อให้เกิดผลเสียหายได้ เช่น ถ้าทำเรื่องธรรมดาให้เป็นเรื่องใหญ่เรื่องยากเกินกว่าเหตุ ก็จะทำให้เกิดความสับสนซับซ้อน และปัญหายุ่งยากหยาบหยาบขึ้น ทำให้ผู้ปฏิบัติต้องเคร่งเครียดและสับสน จนแก้ปัญหาไม่ตก เป็นเหตุให้งานที่ทำยึดเยื้อ ล่าช้า และเสียผล เปลืองแรง เปลืองเวลา เปลืองงบประมาณไป ไม่คุ้มค่า.

ปัจจัยเกื้อกูลความเจริญก้าวหน้าที่กำลังกล่าวแล้วนี้ จะเกิดขึ้นในตัวบัณฑิตได้ทางเดียว โดยการศึกษาปฏิบัติและฝึกหัดอบรมตนเองด้วยตนเอง . จึงขอฝากให้แต่ละคน และทุกคน ตั้งใจ พยายามทำตัว ทำงาน และใช้วิชาความรู้อย่างฉลาดมีหลักเกณฑ์ อย่าปลื้ม อยตัวปล่อยใจให้ประมาท บกพร่อง. ความเจริญวัฒนาที่ต่างคนปรารถนาปรารถนาก็จะบังเกิดขึ้น ให้ได้ชื่นชมสมประสงค์. ...”

พระบรมราโชวาท ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยขอนแก่น

21 ธันวาคม 2532

“... ชั้นแรกก่อนปฏิบัติงานทุกครั้ง ควรจะใช้ความรู้ความฉลาดพิจารณาลักษณะความมุ่งหมาย และขอบเขตของงานให้เห็นชัด เพื่อจะได้ทราบว่าจะควรใช้หลักวิชาหรือทฤษฎีส่วนใดข้อใด มาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสม และจะควรวางหลักเกณฑ์ขั้นตอนปฏิบัติอย่างไร ให้งานดำเนินไปอย่างถูกต้อง และสะดวก รวดเร็วทันกำหนด . เมื่อลงมือปฏิบัติ ก็พยายามทำให้เต็มกำลัง ตา มหลักการ ด้วยความละเอียด รอบคอบ ความตั้งใจจริง และความอุตสาหะสม่ำเสมอตั้งแต่ต้นจนตลอด . ความเข้าใจชัดเจนในงาน พร้อมทั้งวิธีและขั้นตอนปฏิบัติที่ดีนี้ จะทำให้ท่านสามารถดำเนินงานให้สำเร็จได้ตามเป้าประสงค์. ...”

พระบรมราโชวาท ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยมหิดล

3 - 4 กรกฎาคม 2540

/ 3 ก.ค. 40 “... ความสำเร็จทุกอย่างในชีวิตของคนเรานั้น มิใช่จะเกิดมีขึ้นในครั้งหนึ่ง คราวเดียวได้หากจะต้องค่อย ๆ สร้างเสริมต่อเติมมาเป็นลำดับ . ดังที่ท่านทั้งหลายศึกษาสำเร็จเป็น บัณฑิตอยู่ในบัดนี้ ก็ต้องสำเร็จการศึกษาในระดับประถมและมัธยมเป็นขั้นเป็นตอนมาก่อน . ต่อไปเมื่อ ออกไปประกอบอาชีพการงานท่านก็จะต้องใช้ความรู้ความสามารถทั้งปวงที่ได้ศึกษาเรียนรู้มาเป็น พื้นฐานในการปฏิบัติ เพื่อความสำเร็จในการสร้างสรรค์อนาคตที่มั่นคงให้แก่ตนและส่วนรวม . ดังนั้น ผู้ปรารถนาความก้าวหน้าเมื่อประสบความสำเร็จในกิจอย่างใดอย่างหนึ่ง จึงไม่ควรหยุดยั้งพอใจอยู่

เพียงเท่านั้น แต่ชอบที่จะยึดถือความสำเร็จทั้งนั้นเป็นรากฐานอันมั่นคง ที่จะก้าวไปสู่ความสำเร็จที่ยิ่งสูงขึ้น และเป็นประโยชน์กว้างขวางขึ้น. ...”

/ 4 ก.ค. 40 “... การงานทุกอย่างทุกอาชีพ ย่อมจะมีจรรยาบรรณของตนเอง. จรรยาบรรณนั้น จะบัญญัติเป็นลายลักษณ์อักษรหรือไม่ก็ตาม แต่ก็เป็นที่ยึดถือกันว่าเป็นความดีงาม ที่คนในอาชีพ นั้นพึงประพฤติปฏิบัติ. หากผู้ใดล่วงละเมิดก็อาจก่อให้เกิดความเสียหายทั้งแก่บุคคล หมู่คณะ และ ส่วนรวมได้. เหตุนี้ ผู้ปฏิบัติงานในทุกสาขาอาชีพ นอกจากจะต้องมีความรู้ในสาขาของตนอย่างลึกซึ้ง จัดเจน และศึกษาให้ก้าวหน้าอยู่เสมอแล้ว ยังจะต้องยึดมั่นในจรรยาบรรณในวิชาชีพของตน ทั้งข้อที่ ควรปฏิบัติและไม่พึงปฏิบัติอย่างเคร่งครัดด้วย จึงจะสามารถประพฤติตนปฏิบัติงานให้ประสบความสำเร็จ ได้รับความเชื่อถือยกย่องในเกียรติ ในศักดิ์ศรี และในความสามารถด้วยประการทั้งปวง. ...”

พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

18 กรกฎาคม 2541

“... การรู้จักประมาณตน ได้แก่การรู้จักและยอมรับว่าตนเองมีภูมิปัญญาและความสามารถ ในด้านไหน เพียงใด และควรจะทำงานด้านไหน อย่างไร. การรู้จักประมาณตนนี้ จะทำให้คนเรารู้จักใช้ ความรู้ความสามารถที่มีอยู่ได้ถูกต้องเหมาะสมกับงาน และได้ประโยชน์สูงสุดเต็มตามประสิทธิภาพ ทั้งยังทำให้รู้จักขวนขวายศึกษาหาความรู้ และเพิ่มพูนประสบการณ์อยู่เสมอ เพื่อปรับปรุงส่งเสริม ศักยภาพที่มีอยู่ในตนเองให้ยิ่ง สูงขึ้น. ส่วนการรู้จักประมาณสถานการณ่นั้น ได้แก่การรู้จักพิจารณา สถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นให้ทราบชัด ถึงความเป็นมา และที่เป็นอยู่รวมทั้งที่คาดว่าจะเป็นไปได้ในอนาคต การรู้จักประมาณสถานการณ์ได้นี้ จะทำให้สามารถวางแผนงานและปฏิบัติการได้ถูกต้องตรงกับปัญหา ทันท่วงที สถานการณ์ และความจำเป็น อันจะทำให้งานที่ทำได้ประโยชน์ที่สมบูรณ์คุ้มค่า . การรู้จัก ประมาณตนและรู้จักประมาณสถานการณ์ จึงเป็นอุปการะอย่างสำคัญ ที่จะเกื้อกูลให้บุคคลดำเนินชีวิต และกิจการงานไปได้อย่างราบรื่นและก้าวหน้า โดยเฉพาะในสถานการณ์ปัจจุบัน ที่ประเทศของเรากำลัง ประสบกับภาวะถดถอยทางเศรษฐกิจ หากไม่รู้จักประมาณตนประมาณสถานการณ์ให้ดีแล้ว ก็ยาก ที่จะนำพาตัวนำพาชาติให้ผ่านพ้นและก้าวต่อไปโดยสวัสดิ์ได้. ...”

พระบรมราโชวาท ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่

21 มกราคม 2542

“... บัณฑิตผู้ได้รับความสำเร็จในด้านการศึกษามาแล้ว ย่อมปรารถนาความสำเร็จที่สูงขึ้นไปอีก คือการสร้างเสริมความเจริญมั่นคงในชีวิตและฐานะหน้าที่ . ความปรารถนาดังนี้แม้จะเป็นสิ่งที่พึง ประสงค์อย่างยิ่ง แต่ก็มีใช้สิ่งๆ ที่ทุกคนจะได้มาโดยง่าย เพราะการสร้างตัวสร้างฐานะที่รุ่งเรืองมั่นคงนั้น

มิใช่สำเร็จด้วยเพียงคิดเท่านั้น แต่สำเร็จได้ด้วยการกระทำ . กล่าวคือ คนเราถึงจะมีความรู้ความคิด
สักเพียงใด ถ้าไม่ลงมือทำ ก็มีแต่พาตัวให้ฟุ้งเฟื่องไปต่าง ๆ โดยปราศจากประโยชน์และความสำเร็จ .
เมื่อลงมือทำ ประโยชน์และความสำเร็จจึงจะเกิดขึ้น . ข้อสำคัญ การสร้างตัวสร้างฐานะนี้ เป็นงานที่
ยิ่งใหญ่และยืนยาว ทั้งไม่อาจเห็นผลได้ในเร็ววัน . จำเป็นจะต้องมีความตั้งใจที่มั่นคงแน่วแน่ มีความ
เพียรพยายามอย่างต่อเนื่องไม่ขาดสาย แม้จะต้องเหนื่อยยาก หรือมีอุปสรรคขัดขวางมากมายเพียงใด
ก็ต้องไม่ย่อท้อถอยหลัง หากบากบั่นมุ่งหน้ากระทำไปจนบรรลุผลตามที่มุ่งหมาย. ...”
